

ILO JA TUNTEET OSANA OPPIMISPROSESSIA

Eeva-Leena Leppälä

Pedagoginen opinnäytetyö
Maaliskuu 2010

Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Tekijä(t) LEPPÄLÄ, Eeva-Leena	Julkaisun laji Pedagoginen opinnäytetyö (5 op)	Päivämäärä 21.03.2010
	Sivumäärä 21	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus () saakka	Verkkojulkaisulupa myönnetty (X)
Työn nimi ILO JA TUNTEET OSANA OPPIMISPROSESSIA		
Koulutusohjelma Opettajan pedagogiset opinnot musiikin ja tanssin alalla		
Työn ohjaaja(t) HANNULA, Kaija		
Toimeksiantaja(t)		
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyö käsittelee sitä, miten tunteet ja koettu ilo vaikuttavat oppimiseen. Työssä tarkastellaan kirjallisten lähteiden ja kirjoittajan omien kokemusten pohjalta mitä on oppimisen ilo, miten se syntyy, mikä sen voi estää sekä niitä keinoja, joilla sen voi houkuttaa esiin.</p> <p>Opinnäytetyössä päädyttiin siihen, että oppimisprosessin aikana ilmenevillä, niin oppilaan kuin opettajankin, tunteilla on merkitystä oppilaan oppimiseen. Opettajan tulisi näin ollen opetustilanteessa ottaa huomioon oppilaan tunnekokemusten lisäksi omat tunnekokemuksensa.</p> <p>Koettu oppimisen ilo edistää oppimista. Opettaja ei voi suoraan oppilaalle oppimisen iloa tuottaa, ainoastaan pyrkiä luomaan oppimisen iloa tukevan ympäristön. Kiireetön ja vapaa oppimisympäristö on oppimisen ilon kannalta suotuisa.</p> <p>Opettaja voi houkuttaa oppimisen iloa oppilasta kannustamalla sekä ohjaamalla oikea-aikaisesti. Iloa tuottaa myös loppuun saatettu työ. Saavutetut sopivan haastavat välitavoitteet antavat oppilaalle positiivisia onnistumisen kokemuksia ja näin ollen edesauttavat oppimisen ilon kokemista.</p>		
Avainsanat (asiasanat) ILO, TUNTEET, MOTIVAATIO, OPPIMINEN, OPPIMISPROSESSI		
Muut tiedot		

Author(s) LEPPÄLÄ, Eeva-Leena	Type of publication Diploma project (5 ECTS credits)	Date 21.03.2010
	Pages 21	Language Finnish
	Confidential () Until	Permission for web publication (X)
Title JOY AND EMOTIONS IN THE LEARNING PROCESS		
Degree Programme Pedagogical studies for music and dance teachers		
Tutor(s) HANNULA, Kaija		
Assigned by		
Abstract <p>Diploma project is concerned with how emotions and joy affect the learning process. The topic is examined and discussed through literary sources and personal experiences. The study is concerned with the emotion of joy in learning, how it comes into being, what can hinder it, and how joy can actively be encouraged to become a part of the learning process.</p> <p>The conclusion of this study is that emotions experienced during the learning process have an effect on how a student learns. The emotions expressed by the student and the teacher both affect the outcome. In addition to acknowledging the emotional state of their students, teachers should also consider their own emotions while teaching.</p> <p>Joy felt while studying has a beneficial effect on learning. The teacher cannot directly instil feelings of joy in a student, but cultivating an atmosphere that is supportive and encouraging is possible. A learning environment that is unhurried and open in nature is conducive for experiencing the joy learning.</p> <p>The teacher can inspire the emotion of joy in learning through encouragement and timely guidance. A finished task can also produce the emotion of joy. The student can experience positive accomplishments by reaching properly set interim goals. This sense of accomplishment and progress contributes towards feeling joy in learning.</p>		
Keywords JOY, EMOTIONS, MOTIVATION, LEARNING, LEARNING PROCESS		
Miscellaneous		

”Jo kaikesta yksityiselämän kokemuksesta pitäisi oppia, että sinä hetkenä, jolloin ihminen on tosi iloinen, hän on samalla tosi hyvä. Ja myös, kun ilon lyhyt hetki on kadonnut, vaikuttaa se hyvää tekevästi, sovittavasti, lohduttavasti elämän vaivoissa.”

- Zacharias Topelius, 1845 Helsingfors Tidningar.

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	2
2 MOTIVAATIO JA TUNTEET	3
2.1 Motivaatio edistää oppimisprosessia.....	3
2.2 Tunteet osana oppimisprosessia.....	4
2.3 Kaikki tunteet ovat sallittuja	6
2.4 Negatiivisten tunteiden hyödyntäminen.....	6
3 ILO.....	8
3.1 Virtaus vie mukanaan	8
3.2 Iloa ja vapautta oppimiseen.....	9
3.3 Lasten leikkiä	11
3.4 Kiire vie aikaa ilolta	12
3.5 Kun ilo pysyy piilossa	13
4 OPETTAJA OPPIMISEN ILON HOUKUTTELIJANA	15
4.1 Omat ja oppilaan tunnekokemukset.....	15
4.2 Myönteinen ilmapiiri vuorovaikutusta apuna käyttäen.....	16
5 POHDINTA.....	18
6 LÄHTEET	21

1 JOHDANTO

Olen aina ollut kiinnostunut tunteista ja niiden vaikutuksesta ihmisten elämään. Kun olemme iloisia ja hyvällä tuulella, kaikki tuntuu sujuvan ja jaksamme tehdä asioita. Mutta jos olemme surullisia ja huonolla tuulella, ei motivaatiota tunnu riittävän juuri mihinkään eivätkä käsillä olevat asiat suju. Niin opettajana kuin opiskelijanakin minulle on tullut vastaan tilanteita, joissa tunteilla on ollut oppimisen kannalta suuri merkitys. Tällaiset tilanteet ovat herättäneet minussa halun tutkia tarkemmin tunteiden osuutta oppimisprosessissa, sekä sitä kautta kehittämään omaa itsetuntemusta ja opettajuuttani.

Opinnäytetyössä pyrin tarkastelemaan miten tunteet vaikuttavat oppimiseen ja miten opettaja voi omat ja oppilaan tunteet huomioon ottamalla edistää oppimisprosessia. Lähestyn aihetta kirjallisten lähteiden sekä omien kokemuksieni ja ajatusteni kautta. Mitä on oppimisen ilo? Mistä se syntyy? Miten motivaatio ja oppimisen ilo liittyvät toisiinsa? Minkälaisia tunteita oppimisprosessin aikana voi ilmaantua? Onko negatiivisilla tunteilla sijaa oppimisprosessissa? Miten löytää kadoksissa oleva oppimisen ilo? Miten opettaja voi omalla vuorovaikutuksellaan houkutella oppimisen iloa esiin?

2 MOTIVAATIO JA TUNTEET

2.1 Motivaatio edistää oppimisprosessia

Sisäinen motivaatio on oppimisen kannalta edullisempaa kuin ulkoinen motivaatio. Sisäisesti motivoitunut toiminta lähtee oppijasta itsestä ilman ulkoista kontrollia tai palkkiota. Tällainen toiminta tapahtuu toiminnan itsensä vuoksi eli siitä riemusta ja tyydytyksestä, jonka toiminta itsessään tuottaa. Ulkoisesti motivoituneen toiminnan tavoitteena taas on jokin selvästi erottuva seuraamus tai sen välttäminen, esimerkiksi opettajan arvostuksen saavuttaminen tai epäonnistumisentunteen välttäminen. Sisäistä motivaatiota vahvistavat valinnanvapaudentunne, positiivinen palaute sekä mielekäs ja jännittävä ympäristö, jossa oppimisen hyöty voidaan vakuuttavasti osoittaa. (Byman 2002, 27-34.) Oppiminen on monimutkainen prosessi, joka ei tapahdu hetkessä. Motivaatiolla on suuri merkitys oppimisessa. Ilman sisäistä motivaatiota, ilman tunnetta opittavan asian tärkeydestä, me tuskin opimme mitään monimutkaista tai aikaa vievää.

Opettaja voi toiminnallaan ja suhtautumisellaan joko edesauttaa tai latistaa oppilaan kokemusta omasta oppimisesta. Jos oppilas ei saa säännöllisin väliajoin onnistumisen kokemuksia, hän voi helposti lannistua ja tuntea olevansa epäonnistunut. Epäonnistumisen kokemukset ruokkivat tunnetta ettei osaa mitään eikä tule oppimaan. Tämä voi aiheuttaa oppilaassa lamaantumista ja ajattelua: "Turhaan minä opiskelen, en minä kuitenkaan opi." Puolimatka toteaa, että oppija tarvitsee myönteisen käsityksen itsestään, jotta hän voi oppia monimutkaisia ja vaikeita asioita, joiden oppiminen vaatii aikaa. Oppijan on lisäksi nähtävä oppiminen itselleen mielekkääksi sekä uskottava pystyvänsä oppimaan. (Puolimatka 2004, 126-127.)

Oppijan kohtaamien haasteiden tulisi vastata hänen taitotasoaan. Liian vaikeat haasteet jo itsessään voivat aiheuttaa lamaantumisen, vaikka opettaja olisi kuinka kannustava. Liian helpot haasteet taas voivat johtaa tylsistymiseen.

Csikszentmihalyin mukaan jotta ihminen voi tuntea iloa toimiessaan tai suorittaessaan jotakin tehtävää, on yksilön havaitsemien toimintamahdollisuuksien vastattava hänen kykyjään. Liian helppo tehtävä pitkästyyttää ja liian vaativa haaste taas saa aikaan ahdistusta. (Csikszentmihalyi 2005, 87.)

Arvontunteet, jotka ilmenevät älyllisenä kiinnostuksena ja tiedonhaluna, ovat elämänhalun ja aloitteellisuuden perusta. Aloitteellisuus ja aktivoituminen taas perustuvat tunteisiin. (Puolimatka 2004, 50.) Lapsi suuntaa mielenkiintonsa siihen, jonka kokee arvokkaimmaksi ja tämä arvottaminen tapahtuu tunteiden avulla. Tunteet ovat siis oppimisprosessia motivoivia tekijöitä, ja ilman motivaatiota oppilas ei perehtyisi asiaan. (Rantala 2006, 13-14.) Tarvitsemme siis tunteita aktivoituaksemme ja kohdataksemme haasteita. Motivaatio käsillä olevaa haastetta kohtaan perustuu niihin tunteisiin, joita tuo haaste meissä herättää. Näin ollen tunteet ovat sidoksissa motivaatioon. Ilman minkäänlaista tunnetta, negatiivista tai positiivista, tuskin lähtisimme kohtaamaan käsillä olevaa haastetta.

2.2 Tunteet osana oppimisprosessia

Positiiviset tunteet, kuten ilo, voima ja kyvykkyyden tunne, suuntaavat psyykkisen energian kohti haluttua päämäärää, mutta negatiiviset tunteet, esimerkiksi suru, pelko ja viha, saavat aikaan sisäistä tasapainottomuutta, joka kuluttaa energiaa, antaa kohteelle kielteisen arvovaruksen ja pyrkii mitätöintiin ja vähättelyyn (Määttä 2005, 208). Tunteet auttavat meitä kohdistamaan huomiomme ympäristöömme, ohjaavat valintaamme siitä, mihin keskitymme, sekä auttavat tekemään teoreettisia ratkaisuja. Tunteilla on merkitystä siinä, miten näemme ulkopuolisen maailman. (Puolimatka 2004, 126-127).

Ulkopuolisen maailman lisäksi tunteet ohjaavat käsitystämme itsestämme. Jos tuntemme paljon negatiivisia tunteita, todennäköisesti koemme itsemme negatiivisessa valossa. Sitä vastoin jos usein tuntemme positiivisia tunteita, käsitys itsestämme on

todennäköisesti myönteinen. Oppimisprosessissa positiivisesta minäkuvasta on hyötyä. Jos oppija uskoo omiin kykyihinsä ja mahdollisuuksiinsa oppia, on oppiminen todennäköisempää, kuin jos oppija ei usko kykenevänsä oppimaan käsillä olevaa asiaa. Varsinkin monimutkaisiin ja aikaa vieviin haasteisiin tarvitaan uskoa omiin kykyihin ja mahdollisuuteen onnistua.

Yleisesti kun puhutaan tunteista ja oppimisesta, esiin nousee termi "tunnetaidot". Peltosen mukaan tunnetaidot ovat osa sosiaalista käyttäytymistämme ja sidoksissa jokapäiväiseen elämäämme. Ne ohjaavat osaltaan tekojamme, päätöksiämme, ajatuksiamme ja unelmiamme. Käytämme tunnetaitoja päivittäin vaistomaisesti ja tietoisesti. Ne ovat merkittävä osa ihmissuhdetaitoja ja ne otetaan käyttöön ihmisten kohdatessa. Tunnetaitojen osa-alueita ovat tunteiden kokeminen ja niiden ilmaiseminen, sekä omien ja toisten tunteiden tunnistaminen ja huomioon ottaminen. Tunnetaitojen välineitä ovat kosketus, sana, äänenpaino, ilme, ele, asento, teko ja tekemättä jättäminen. (Peltonen & Kullberg-Piilola 2005, 12-17.) Ihme listaa oppimisen kannalta keskeiseksi tunnetaidoksi vielä motivoitumisen. Hänen mielestään nykyisen motivaatiokäsityksen mukaan, jossa ihminen tuottaa itse oman motivaationsa, oppimisympäristöllä on suuri merkitys. (Ihme 2009, 149.) Tunteisiin perehtynyt Tia Isokorpi käyttää tunnetaidoista nimitystä "tunneälytaidot". Hän käyttää Mayerin ja Saloveyn (1997) määritelmää tunneälystä, joka merkitsee kykyä havaita, ymmärtää ja hallita niin omia kuin muidenkin tunteita. Isokorven mielestä uusien asioiden tehokas oppiminen vaatii toimivaa tunnepohjaa. Näin ollen tunteiden tunnistaminen ja niiden hallinnan oppiminen on tärkeämpää kuin tiedollinen oppiminen ja tiedon hankkiminen. (Isokorpi 2004, 19,127.)

Mielestäni on tärkeää oppia tunnetaitoja ja lisätä tietoisuutta omista sekä toisten tunteista. Tunteet vaikuttavat perustavanlaatuisesti elämämme jokaisella osa-alueella. Hyödyimme siis tunnetietoisuudesta muutenkin kuin vain oppimistilanteissa. Vaikka tunnetaitojen oppiminen on tärkeää, ei kuitenkaan pidä väheksyä tiedollisia taitoja ja niiden hankintaa. Tätä vaaraa nyky-yhteiskunnassamme ei kuitenkaan vielä ole sillä tiedollisuuden tärkeys on korostunut maailmassamme. Onneksi tunteiden merkitystä on alettu tunnistaa. Tunne- ja tietotaitojen oppimisen tulisikin mielestäni

olla tasapainossa keskenään. Jos kumpi tahansa on liikaa korostuneena elämässä, se ei välttämättä ole hyvä asia.

2.3 Kaikki tunteet ovat sallittuja

Tunteet vaikuttavat oppijan tarkkaavaisuuteen, tavoitetason asettamiseen sekä toiminnan energisointiin, Pintrich (2003) toteaa. Lisäksi tunteilla on yhteisöön sitouttava vaikutus ja ne määrittelevät oppimiskokemuksen laadun. Vaikka negatiiviset tunteet, kuten pelko, ovat yleensä lamaannuttavia, mitkään tunteet eivät ole kuitenkaan "hyviä" tai "pahoja". Tunnetilat vaikuttavatkin monin eri tavoin ajatteluun. Positiiviset tunteet ohjaavat käyttämään luovaa prosessointia, kun taas negatiiviset tunteet ohjaavat rationaaliseen ajatteluun. (Rantala 2006, 33-34.) Myös Peltonen on sitä mieltä, että tunteita ei voi jaotella oikeiksi ja vääriksi tunteiksi. Erilaisten tunteiden kokeminen, näyttäminen ja vastaanottaminen saavat ihmisen voimaan paremmin kuin yksipuolinen positiivisten tai negatiivisten tunteiden kokeminen, näyttäminen ja vastaanottaminen. (Peltonen & Kullberg-Piilola 2005, 12.)

Olen samaa mieltä Pintrichin ja Peltosen kanssa siitä, että mitkään tunteet eivät sinänsä ole "hyviä" tai "pahoja". Kaikkia tunteita tarvitaan, sillä tunteet määrittelevät meidät suhteessa ympäristöömme. Jos tuntisimme pelkästään positiivisia tai negatiivisia tunteita, havaintomme itsestämme ja ympäristöstämme olisi hyvin rajoittunut. Niin kuin kaikenlaiset tunteet ovat osa elämää, ovat ne myös osa oppimisprosessia.

2.4 Negatiivisten tunteiden hyödyntäminen

Mikään tunne sinänsä ei ole huono asia, ainoastaan se miten reagoimme niihin voi olla tuhoisaa. Erilaisia tunteita ei tulisi pyrkiä tukahduttamaan tai pois sulkemaan, vaan niitä tulisi opetella kohtaamaan ja käsittelemään. Puolimatka listaa erilaisia

tunnekasvatuksen filosofioita ja toteaa, että melko yleisesti tunnustetaan, että kasvattamalla pystytään vaikuttamaan tunteiden tiedostamiseen ja niiden ilmaisuun, vaikka itse tunteisiin ei voitaisikaan vaikuttaa. Puolimatka viittaa Knuuttilaan (1998), jonka mukaan Aristoteles oli jo sitä mieltä, että tunteet ovat olennainen osa ihmiselämää ja niillä on myönteinen merkitys. Kasvatus ei saisi tukahduttaa tunteita, vaan parantaa kykyä tuntea niitä oikein ja sopivalla tavalla, sekä auttaa niiden kehittämisessä ja ilmaisussa. (Puolimatka 2004, 41-45.) Rantalan mielestä olisi tärkeää käsitellä negatiivisten tunteiden takana olevia asioita, jotka hyvin usein ovat kipeitä ja hankalia. Näitä asioita käsittelemällä voitaisiin hyödyntää negatiivisia tunteita oppimisessa. (Rantala 2007, 17.) Kun negatiiviset tunteet on tunnistettu ja käsitelty, ne eivät enää ole oppimisen esteenä.

Negatiivisten tunteiden tunnistaminen sekä niiden käsittely ja ilmaisu ovat hyvin monelle haastavia. Yksi keino edetä negatiivisten tunteiden osalta on kehittää omia tunteita. Golemanin, Boyatzisin ja McKeen (2002) mukaan tunnetaitoja opitaan itseohjatun oppimisen mallin mukaisesti. Tämä malli korostaa, että tunnetaitojen kehittämisessä tärkeää on oppia tuntemaan itsensä rehellisesti - se mitä on, miten toimii, mitä ajattelee ja uskoo ja miten muut ihmiset näkevät minut. Toinen tärkeä asia on luoda itselleen käsitys ihanneminästä, joka antaa kehitymiselle päämäärän sekä motivoi. Tärkeää on myös tehdä suunnitelma siitä, miten aikoo kehittyä ja aktiivisesti harjoitella ja toistaa uusia toimintamalleja. Harjoittelun apuna kannattaa käyttää mielikuvaharjoittelua. Tämän kaiken lisäksi ihmisen on oivallettava, että tunnistaa todellisen minuutensa, rakentaakseen ihanneminäänsä ja kehittyäkseen tunnetaitojen osalta, hän tarvitsee prosessiin toisia ihmisiä. Ympärillä olevat ihmiset luovat mahdollisuuden peilata itseä ja omaa kehitystä sekä mahdollistavat kokeilun ja harjoittelun. (Isokorpi 2004, 39-42.)

3 ILO

Jokaisella ihmisellä on käsityksensä ja kokemuksensa ilosta. Joillekin ilo on sisäinen tunne, joka saa olon tuntumaan kevyeltä ja optimistiselta, toisille ilo antaa energiaa ja motivoi toimimaan. Yleisesti ilo saa meidät nauttimaan olostamme ja rentoutumaan. Moni kokee ilon tyytyväisyytenä ja onnen tunteena.

Ihmiset ympäri maailmaa kuvailevat ilon kokemusta paljolti samalla tavoin riippumatta kulttuurista, nykyaikaisuuden asteesta, sosiaaliluokasta, iästä tai sukupuolesta. Kun jokin tapahtuma tuottaa iloa, jokin yksilön odotus täyttyy tai tarve tai kaipaus tulee tyydytetyksi. Ilon kokeminen osana toimintaa on mahdollista silloin kun koko huomio on keskittynyt käsillä olevaan asiaan. (Csikszentmihalyi 2005, 74-82.)

3.1 Virtaus vie mukanaan

Ilon kokemiseen liittyy hyvin vahvasti flow-tila, josta Suomessa käytetään myös termiä "virtaus". Yhdysvalloissa asuva unkarilaissyntyinen psykologian professori Mihaly Csikszentmihalyi on jo viimeiset neljäkymmentä vuotta tutkinut flowta ja siihen liittyviä äärimmäisiä ilon kokemuksia. Flow on mielentila, jossa tietoisuus on sopusointuisessa järjestyksessä ja ihminen haluaa tehdä sitä, mitä tekee, asian itsensä vuoksi. (Csikszentmihalyi 2005, 22). Hakkarainen, Lonka ja Lipponen viittaavat myös Csikszentmihalyiin puhuessaan virtauksesta. Virtaukselle on tunnusomaista toiminnan ja tietoisuuden yhteen sulautuminen, jonka seurauksena yksilö voi menettää osittain itsetietoisuutensa. Keskittyminen voi olla niin intensiivistä, että yksilö unohtaa ajan kulun. Yksilön kokemus virtauksesta ja sen mukana tuoma ilo ovat niin palkitsevia, että toiminta itsessään tempaa yksilön mukaansa. Heidän mukaansa virtaus on oiva esimerkki siitä miten älylliset ja emotionaaliset ulottuvuudet sitoutuvat toisiinsa älykkäässä toiminnassa. (Hakkarainen, Lonka & Lipponen 2004, 198-199.)

Virtaus tai flow ei kuitenkaan ole automaattinen tila, jonka voi absoluuttisesti löytää tekemällä jotakin tiettyä toimintaa. Merkityksellisiä flow-kokemuksen kannalta eivät ole ainoastaan tilanteen todelliset haasteet, vaan ne, joista henkilö on tietoinen. Omaammamme taidot eivät pelkästään ratkaise sitä miltä meistä tuntuu, vaan ne taidot, joita uskomme itsellämme olevan. Uskomme omista taidoistamme ohjaavat meitä sellaiseen toimintaan, minkä luulemme tuottavan meille eniten iloa. Esimerkiksi joku aloittaa mielellään soittoharrastuksen, mutta toinen suuntautuu liikuntaan. Jotta flown kokeminen olisi mahdollista, tiettyjen kriteereiden tulee täyttyä. Tilanteen tai toiminnan tulisi edellyttää uuden oppimista sekä toiminnan tulisi olla tavoitteellista ja yksilön kokema taito- ja tietotaso tulisi olla tasapainossa haasteen vaativuuden kanssa. Keskittymisen ja tehtävään paneutumisen tulisi olla mahdollista. Lisäksi mahdollisuus kontrolloida tilannetta sekä sisäisen tai ulkoisen palautteen mahdollisuus on tärkeää. Flow-tilaan voi päästä monenlaisen toiminnan kautta. Tavallisia ovat toiminnat, joiden tarkoituksena on tuottaa iloa, kuten leikki, taide, musiikki, kuvaelmat, rituaalit ja urheilu. Aiheutuipa flow-kokemus mistä toiminnasta tahansa, se tarjoaa löytämisen elämyksen, luovan tunteen johonkin uuteen todellisuuteen kohoamisesta. Flow ohjaa meitä korkeammille tietoisuuden ja suorituksen tasoille. Juuri itsen kasvu ja halu kehittyä ovat avain flown kokemiseen. (Csikszentmihalyi 2005, 113-121.)

3.2 Iloa ja vapautta oppimiseen

Siellä missä tapahtuu oppimista, on myös kaikenlaisia tunteita. Taina Rantala on tutkinut väitöskirjassaan koulumaailmassa esiintyviä tunteita sekä oppimisen iloa. Koska ilon tunne syntyy muun toiminnan ohessa eikä varsinaisesti ole oppimisprosessin ja opetuksen tavoitteena, luo se opettajalle pedagogisesti haastavan tilanteen, Rantala toteaa. Iloa ei voi suunnitella tai aikatauluttaa, eikä sitä voi antaa toiselle, vaan se saadaan aikaan omilla teoilla. Rantala tukeutuu myös Varilaan ja Viholaiseen (2000), jotka ovat sanoneet, että ilon luonteeseen kuuluvat vapaus, yllätyksellisyys ja arvaamattomuus. Kaikissa yksilöissä piilee mahdollisuus iloon, Rantala jatkaa. Opettaja ei

voi oppimisen iloa oppilaalle tuottaa, mutta opettaja pystyy toiminnallaan luomaan oppimisen ilon kannalta otolliset olosuhteet. Myös halu oppia ja toimia on osa jokaista yksilöä, jota oppimisympäristö joko tukee tai ei tue. Oppimisen ilon kokemiseen liittyy olennaisesti ilo loppuun saatetusta työstä. Oppijan on koettava tehtävä arvokkaaksi ja oppimistapahtuman keskiössä tulisi olla oppija, ei opettaja. Oppimisen perustana tulisi olla oppijan jo osaamat tiedot ja taidot. (Rantala 2006, 31-32, 161-166.) Oppijan kiinnostusten kohteiden ja hänen valmiin osaamisen huomioiminen perehdyttäessä uuteen olisi siis hyvä ottaa huomioon. Kun oppilaan mielenkiinto suuntautuu opittavaan, oppiminen käy helposti. Lisäksi jos oppilas pystyy tuomaan oppimisprosessiin jo valmiiksi omaamia tietoja ja taitoja, voi se antaa oppilaalle positiivisia onnistumisen kokemuksia ja oppimisen riemua, kun hän huomaa asioiden liittyvän toisiinsa. Näin motivaatio opittavaa asiaa kohtaan voi myös parantua.

Jos sääntöjä ja rajoituksia on liikaa, voi se aiheuttaa ikävystymistä, Csikszentmihalyi toteaa. Kun yksilö pakotetaan toimimaan tavoilla, jotka ovat vastoin hänen tavoitteita, ei hän voi suunnata psyykkistä energiaa siihen, mikä olisi yksilön kannalta toivottavaa. (Csikszentmihalyi 2005, 133-134.) Liialliset säännöt ja rajoitukset voivat latis-taa oppijan innostuksen ja kiinnostuksen opittavaa asiaa kohtaan. Luovuuden puute liitetään myös usein rajoituksiin. Autoritaarinen opettaja on vapauden ja ilon kokemisen esteenä, sillä oppimisen kannalta tärkeää on tukea oppilaan vapautta, Freire (2005) toteaa Rantalan teoksessa. Kun oppilas on vapaa, on hän samalla utelias ja luova. Vapaus oppimisprosessissa tarkoittaa sitä, että oppilas saa mahdollisuuden valita miten hän vastaa tehtävän asettamaan haasteeseen. (Rantala 2006, 50.) Tunteen herkkyys ja tahdon kaipuu saavat mahdollisuuden tulla esiin vapaassa, iloisessa ja myönteisessä ympäristössä, jossa ihmisellä on tilaa toteuttaa myös omia tarkoituseriään (Jantunen 2007, 162). Myös Uusikylä on sitä mieltä, että oppilaalle tulee antaa valinnan mahdollisuus aina kun se on mahdollista. Tämän lisäksi tulisi löytää sellaisia työtapoja ja aiheita, jotka herättävät oppilaan kiinnostuksen. (Uusikylä 2002, 51.) Olen myös tämän kannalla, että opetuksessa olisi hyvä ottaa huomioon oppilaan omat kiinnostuksen kohteet ja taipumukset. Pienikin valinnan mahdollisuus voi saada aikaan iloa ja innostusta toimia. Vapaus valita väri, millä alleviivaa kirjasta tärkeitä kohtia tai minkä kappaleen saa soittaa tai laulaa, voi saada aikaan iloa.

Silloin tehtävään on tuotu jotakin itselle merkityksellistä, jotakin omaa. Päätösvalta itsestä ja omista tekemisistä kuuluu ihmisluontoon. Jos ihmiseltä viedään vapaus valita, mitä jää jäljelle? Tuskin iloa.

Sääntöjen puute voi kuitenkin olla flown ja ilon kokemisen esteenä. Kun ei tiedetä miten käyttäytyä tai mikä on sallittua ja mikä ei, käyttäytymisestä tulee hajanaista ja tarkoituksetonta. Ei kyetä suuntamaan psyykkistä energiaa sinne, minne sitä tarvittaisiin. (Csikszentmihalyi 2005, 133.) Jos ajatellaan, että ilon kokeminen liittyy itsen kehittämiseen ja onnistumisen tunteeseen, niin silloin kun psyykkistä energiaa ei pystytä suuntaamaan käsillä olevaan haasteeseen, eikä kehittymistä juurikaan tapahdu, ei toiminta tuota iloakaan. Opettajan asettamien rajojen ja sääntöjen puitteissa tapahtuva toiminta antaa selkeän päämäärän, jolloin flow-tilaan pääseminen ja onnistumisen kokeminen on todennäköisempää. Tämä antaa myös paremmat edellytykset ilolle. Opettajan tulisikin vapauden ja rajoitusten osalta löytää tasapaino. Liian rönsyilevä tehtävä tai haaste voi aiheuttaa kaoottisuutta ja tavoitteen hämärtymistä, mutta liian tiukat raamit voivat rajoittaa luovuutta, oppimisen iloa ja tehtävään paneutumista.

3.3 Lasten leikkiä

Luontainen keino oppimiseen on leikki. Leikin avulla oppiminen käy kuin huomamatta. Leikki ei ole ainoastaan vapautumista arkisesta elämästä, vaan se myös edistää useita ajattelun, tahdon ja tunteen perustoimintoja, joiden varaan myöhemmät tietoisuustoimintomme perustuvat. Leikki sisältää ihmisen kyvyn kuvitella, muunnella totuutta ja luoda uutta. Jokainen ihminen, niin tiedemies kuin kouluttajakin, tarvitsee näitä kykyjä. (Jantunen 2007, 47, 72, 113.) Isokorven mukaan leikki ja sadut ovat erinomaisia tapoja harjoitella tunteita, niiden tuottamista ja tunnistamista sekä niiden kokemista (Isokorpi 2004, 127). Leikki on iästä riippumatta ihmisen perusominaisuus, ja siihen uppouduttaessa ajantaju katoaa ja leikkijä kokee olevansa vahvasti osallinen leikin tapahtumissa, Kauhanen (2004) toteaa (Rantala 2006, 48).

Leikkimistä voisikin verrata flow-tilaan. Vaikka leikkiminen yleensä liitetään lapsuuteen ja merkityksettömään toimintaan, mielestäni leikkimielisyyttä ja leikin elementtejä voisi tuoda tietoisesti myös osaksi oppimista. Avoimuus, ennakkoluulottomuus, keveys ja mielikuvituksellisuus ovat leikin perusolemuksia. Leikkimiseen kuuluu olennaisena osana myös iloitseminen. Kun olemme iloisia, nautimme siitä mitä teemme. Samalla kun teemme jotakin iloa tuottavaa, oppimme kuin huomaamatta.

Lapsi voi leikkiä yksin, mutta yhdessä tapahtunut leikki tai toiminta voi saada ilon helpommin esille. Ryhmässä koettu ilo ja oppiminen luovat yhteisöllisyyttä ja mahdollistavat vertaistuen ja välittömän palautteen vertaisten keskuudessa. Rantala toteaaakin, että toiset oppilaat ja ystävät ovat oppilaalle oppimisen ja oppimisen ilon kokemisen kannalta tärkeitä. Toimivat ihmissuhteet oppimisympäristössä mahdollistavat oppimisen ilon ja toisen oppilaan kuuntelemisen ja ymmärtämisen taitoja vaativat työtavat kehittävät sosiaalisia taitoja. Toinen oppilas voi esimerkiksi toimia palautteen antajana, ohjaajana ja motivoijana. (Rantala 2006, 109, 165.) Sellainen yhteisö, joka tarjoaa tilaisuuden iloita elämästä mahdollisimman monipuolisesti ja samalla antaen mahdollisuuden kehittää yksilön potentiaalia yhä suurempia haasteita tavoitellen, tukee ihmisen hyvinvointia. (Csikszentmihalyi 2005, 267-275.) Ilo on tarttuva tunne, joka voi ryhmässä levitä ja toimia motivoivana tekijänä. Kun innostuneisuus tarttuu, käy oppiminenkin helpommaksi.

3.4 Kiire vie aikaa ilolta

Ainainen kiire ja tarve tehdä asioita mahdollisimman paljon ja tehokkaasti ei luo oppimisen ilolle otollista ympäristöä. Oppimisen ilo ei viihdy kiireessä, sillä kiireessä ei ehdi nauttia opitusta. (Rantala 2006, 163.) Kiireen tuntu sekä vaatimukset ja odotukset saavat aikaan sen, että aika ja ilo oman työn rauhalliseen tekemiseen jäävät vähäisiksi. Kiireessä opettajan on vaikeaa aidosti välittää opetuksessa sellaisia hyveitä kuin nöyryyttä, toisen huomioon ottamista, arvostamista ja rakastamista. (Jantunen 2007, 111.) Kiire on nykyään niin yleistä yhteiskunnassamme, että sitä voisi kutsua

kansansairaudeksi. Aina on kiire tehdä jotakin tai mennä jonnekin. Ihmiset ovat unohtaneet miten ottaa rennosti ja levätä. Usein kiireen tuntu syntyy, kun ulkoiset tai sisäiset vaatimukset muuttuvat sisäiseksi paineeksi. Kun on tarve suorittaa liian monia asioita suhteessa käytettävään aikaan, on kiire taattu. Toisaalta on sellaisia ihmisiä, jotka valtavasta tehtävämäärästä huolimatta pystyvät säilyttämään sisäisen rauhan tekemisissään eivätkä ota turhaa stressiä tulevista. Mielestäni kiire on sisäistä ahdistusta ja epätasapainoa suhteessa tähän hetkeen ja tulevaisuuteen ja siihen mitä pitäisi saada aikaiseksi. Tehokkuusajattelu onkin omiaan luomaan kiireen tuntoa.

Tieteessä on oletettu, että kaikki ihmisen ongelmat voidaan ratkaista käyttämällä järkipäisesti kehitettyjä menettelytapoja ja joilla pyritään mahdollisimman suureen tehokkuuteen, Ellul (1975) toteaa. Vaikka tietty menettelytapa, tekniikka, on järjestyksen ja tehokkuuden periaate, samalla se kuitenkin näyttäisi kaventavan ihmisen mahdollisuuksia luovuuteen, sillä teknisiin ohjeisiin mukautuminen estää sen, Puolimatka kuitenkin toteaa. Valmiiksi suunnitellut menettelytavat rajoittavat oppilaan ja opettajan vapautta. Eläminen tehokkuuden ehdoilla alkaa lopulta tuntua ihmisestä sietämättömältä. (Puolimatka 2004, 215-216.) Nyky-yhteiskunnassa on vielä valloillaan ajatus mahdollisimman suuresta tuottavuudesta ja tehokkuudesta. Vaikka on hyvä, että tuloksia syntyy, ei tehokkuus ole välttämättä hyvä asia. Jos alati etsitään tehokkaampia tapoja oppia, kiire ja paine voivat yltyä niin suuriksi, ettei ilolle ja luovuudelle jää enää sijaa, ja se näkyy lisääntyvänä henkisenä pahoinvointina. Tehokkuus ja tuloksellisuus oppimisen ainoina arvoina johtavat hyvin yksipuoliseen ajatteluun. Tehokkuuden sijaan tulisikin miettiä muita keinoja, joilla tuloksia saavutetaan ja mitkä ovat oikeastaan oppimisen päätavoitteet.

3.5 Kun ilo pysyy piilossa

Jos ihminen ei pysty keskittämään tarkkaavaisuuttaan tai hänellä on keskittymisvaikeuksia, on toimintaan tai haasteeseen paneutuminen vaikeaa. Nykyään kouluissa

yleistynyt tarkkaavaisuus häiriö voi olla flown kokemuksen esteenä. Tällöin oppiminen ja aito ilo tulevat mahdottomiksi kokea, jos ihminen ei pysty kontrolloimaan psyykkistä energiaansa. (Csikszentmihalyi 2005, 131.) Nyky-yhteiskunta vaatii opettajalta sopeutumista ja hyvää pelisilmää oppilaiden osalta. Tarkkaavaisuushäiriöinen oppilas on aina haastava ja vaatii opettajalta enemmän. Mielestäni tarkkaavaisuushäiriö ei välttämättä ole aidon ilon kokemuksen esteenä, jos se otetaan vain huomioon opetustilanteessa. Tarkkaavaisuushäiriöiselle lapselle tulisi antaa tarpeeksi virikkeitä, jotta hänen mielenkiintonsa säilyy, sekä ohjata toiminta sellaiseksi, että se tukee oppilaan kiinnostuksen kohteita.

Oppimisympäristön ulkopuolelta lähtöisin olevat ongelmat voivat olla oppimisen ja ilon kokemuksen esteenä. Ihmissuhdeongelmien tai omien sisäisten vaikeuksien kanssa kamppaileminen ei anna osaamiselle ja oppimisen ilolle sijaa. (Isokorpi 2004, 137.) Tällainen tilanne on opettajalle hyvin haastava, sillä hän ei voi vaikuttaa juurikaan siihen, mitä oppimistilanteen ulkopuolella tapahtuu. Joskus pelkkä opettajan läsnäolo voi auttaa jaksamaan. Jos oppilaan ja opettajan välille syntyy luottamuksellinen ja turvallinen ihmissuhde, voi se antaa oppilaalle turvaa ja tasapainoa muuten kaotettiin tilanteeseen.

Asioiden välttely ja tehtävien tekemisen siirtäminen mitä erilaisimmilla tekosyillä on varmasti meille kaikille tuttua. Vaikka lopulta tekisimmekin myöhemmin nämä tehtävät, ei se varmastikaan olisi miellyttävää. Rantalan mukaan oppimisen ilo voi näyttäytyä myös ilon puutteena. Jos oppilaan mielestä hänen omat taitonsa ovat huonot eikä hän ole mielestään kykeneväinen haasteen suorittamiseen, johtaa se hyvin todennäköisesti tehtävän välttelyyn. Tällöin koettu avuttomuus on tehtävän suorittamisen ja ilon kokemuksen esteenä. Myös tehtävän kokeminen itselle merkityksettömäksi voi johtaa välttelyyn, Seifert (2004) toteaa. (Rantala 2006, 63, 162.) Välttelevän oppilaan itsetunnon uudelleen rakentaminen ja motivaation löytäminen ei ole opettajalle helppo tehtävä. Itsetunnon vahvistaminen edellyttää onnistumisen kokemuksia, joten eteneminen pienin askelin ja välitavoitteiden asettaminen olisi varmasti hyväksi. Tehtävän tekemisellä oppilaalle merkitykselliseksi, esimerkiksi liittämällä tehtävään oppilaan kiinnostuksen kohteita, voidaan päästä eroon välttelystä.

4 OPETTAJA OPPIMISEN ILON HOUKUTTELIJANA

4.1 Omat ja oppilaan tunnekokemukset

Jokaisen yksilöllinen temperamentti vaikuttaa siihen miten ihminen asioita tekee ja kokee, sekä miten suhtautuu ja toimii eri tilanteissa (Persoonallisuus ja temperamentti). Opetustilanteessa opettajan tulisikin huomioida oppilaiden yksilöllisyys ja temperamentti. Eri oppilaat tarvitsevat eri keinoja oppiakseen. Kaikkia oppilaita ei voi opettaa samalla tavalla. Tämä korostuu varsinkin yksilöopetuksessa. Esimerkiksi ujo ja hieman sisäänpäin kääntynyt oppilas voi tarvita rohkaisua ja aktivointia huomattavasti enemmän kuin jo valmiiksi aktiivinen ja rohkea oppilas. Oppimistilanteessa on tärkeää, että opettaja aktiivisesti tarkastelee oppimistilanteen ilmapiiriä ja oppilaan tunnetilaa. Opettajan olisi hyvä kyetä tunnistamaan oppilaan sen hetkiset tunnekokemukset. Tällöin hän pystyy reagoimaan niihin tarvittavalla tavalla ja mahdollisesti ennaltaehkäisemään lomaantumista. Esimerkiksi jos oppilas vaikuttaa hämmennyneeltä, tuskastuneelta tai epätoivoiselta, voi opettaja pyrkiä rauhoittamaan tilannetta ja ohjata oppilaan ajatukset hetkeksi toisaalle.

Oppijan tunnekokemukseen vaikuttaa myös oppilaan kokemus omasta roolista opetustilanteessa. Opetuksen lähtökohdan tulisi olla oppilaassa, ei tiedon siirtämisessä eteenpäin (Jantunen 2007, 116-117). Jos opettaja ei anna tilaa oppilaan itseohjautuvuudelle, vaan kuvittelee kaatavansa tiedon suoraan oppilaaseen, voi oppilas tylsistyä ja passivoitua. Passivoituminen ei ole ilon kokemisen kannalta lainkaan otollista. Oppimisen ilon kokemiseen liittyy hyvin vahvasti oppijan rooli aktiivisena toimijana (Rantala 2006, 162). Kun oppilas tuntee olevansa aktiivinen opetustilanteeseen osallistuja ja hän saa osoittaa omaa osaamistaan, on tehtävään sitoutuminen todennäköistä. Oppilaan itsetunnolle on myös hyväksi, jos hän kokee onnistumisen kokemuksia ja huomaa, että hänen taitojaan arvostetaan. Oppilaan aktiivinen osallistuminen mahdollistaa tämän. Tällöin tehtävän välttelykään ei ole niin todennäköistä.

Opettajan tulisi kiinnittää huomiota myös omaan jaksamiseensa ja siihen, että omasta työstä iloitseminen säilyy. Isokorpi korostaa, että ihmissuhdetyöntekijän ja kasvatustajan pitäisi pystyä kokemaan iloa niin elämästään yleensä kuin työstäänkin. Tällainen työ on psyykkisesti erityisen raskasta ja vaativaa. Erilaisista paineista, kiireestä ja tehokkuuden vaatimuksesta johtuva pitkäaikainen väsymys johtaa helposti ilon tunteen vähenemiseen ja uupumukseen. Ilonpuutosta tulisikin ennaltaehkäistä. (Isokorpi 2004, 140-141.) Opettajan positiiviset ja negatiiviset asenteet vaikuttavat oppilaiden koulumenestykseen (Talib 2002, 57). Opettajan tulisi siis tarkastella omia tunteitaan ja jaksamistaan opetustilanteessa. Ihmiset vaistoavat yleensä toistensa tunteita joko tiedostaen tai tiedostamatta. Näin ollen oppilas todennäköisesti vaistoaa opettajan tunnetilat ja tulkitsee ja reagoi niihin omalla tavallaan. Opettajan negatiiviset tunteet voivat lamaannuttaa oppijaa, jos oppija kokee niiden johtuvan hänestä itsestään. Toisaalta opettajan osoittamat aidot positiiviset tunteet voivat kannustaa oppijaa ja näin motivoida uudella tavalla. Opettajan suhtautumisella ja tunteilla opeteltavaa asiaa kohtaan on myös suuri merkitys. Kaikki oppiminen tehostuu ja helpottuu, kun sen taustalla on aito innostuneisuus ja paneutuneisuus asiaa kohtaan (Hakkarainen ym. 2004, 211). Vaikka negatiiviset tunteet voivat olla vaikeita kohdata, ovat nekin osa elämää ja oppimista. Opettaja voi omalla esimerkillään opettaa oppilasta tunnistamaan ja ilmaisemaan tunteita.

4.2 Myönteinen ilmapiiri vuorovaikutusta apuna käyttäen

Ihminen tarvitsee emotionaalisen lähiyhteisön, jossa hän saa olla oma itsensä ja kasvaa omaksi itsekseen. Ihminen tarvitsee rakkautta syntyäkseen persoonana, joka merkitsee oman ainutlaatuisuuden tunnistamista sekä sisimpänsä näyttämistä ja avaamista paitsi muille myös itselleen. (Hellsten 2000, 210-211.) Olen samaa mieltä Hellstenin kanssa siitä, että ihminen tarvitsee rakastavan ja turvallisen ympäristön voidakseen hyvin ja ollakseen oma itsensä. Lapsella tai nuorella olisi hyvä olla ainakin yksi sellainen aikuinen, joka antaa turvaa ja hyväksyntää. Turvallinen ja rakastava ympäristö on myös edullinen oppimisympäristö. Turvallisessa ympäristössä ihminen

ei pelkää ilmaista tunteitaan, niin positiivisia kuin negatiivisiakaan. Myönteinen ja turvallinen ilmapiiri mahdollistaa lapselle tai nuorelle terveen tunnepohjan ja itsetunnon kehittymisen.

Oppilaan itsetunnon ja taitojen kehittymisen kannalta on tärkeää, että opettaja auttaa oppilasta oikea-aikaisella ohjaamisella, Järvelä ja Salovaara (1998) toteavat. Epäonnistuminenkaan ei välttämättä ole huono aisa, jos opettaja osaa ohjata oppilasta oikeaan aikaan niin, että se tukee oppilaan itseohjautuvuuden kehittymistä. Itseohjautuvuus on merkityksellistä oppimisen ilon kokemisen kannalta, sillä itseohjautuva oppimisprosessi tuottaa positiivisen tunnekokemuksen. (Rantala 2006, 69.) Oikea-aikainen ohjaaminen sisältää olennaisena osana palautteen antamisen. Opettaja voi miettiä miten antaa palautteen oppilaalle. Positiivissävytteinen palaute saattaa rohkaista, mutta negatiivissävytteinen masentaa oppilasta. Ongelma onkin, miten antaa kritiikkiä myönteisesti? Ilmaisut "älä tee näin" ja "tämä on väärin" voidaan muuntaa myönteisemmäksi esimerkiksi näin: "tämän voit tehdä hieman eritavalla" ja "tässä asiassa voit vielä kehittyä". Palaute auttaa oppilasta tiedostamaan puutteet ja kehittymisen paikat, joten negatiivinen palaute ei ole välttämättä aina negatiivinen aisa. Kunhan vain muistaa mainita oppilaalle mitä hän on tehnyt oikein ja hyvin.

Kannustaminen on yksi opettamisen keinoista, jolla voidaan houkutella esiin innostusta ja kehittää oppilaan itsetuntoa. Toisinaan se voi kuitenkin olla hyvinkin vaativaa. Oppilasta kannustettaessa tulisi ottaa huomioon sekä tilanteen laatu että oppilaan temperamentti. Esimerkiksi vaikeassa elämäntilanteessa olevaa oppilasta voi auttaa jaksamaan kannustus vähäisistäkin asioista. Hitaasti lämpenevä ja arka oppilas voi tarvita enemmän kannustusta ja rohkaisua kuin oppilas, joka on ulospäin suuntautunut ja jonka itsetunto on hyvällä pohjalla. Liika on kuitenkin aina liikaa. Hyvin usein tapahtuva kannustus voi alkaa kuulostaa epäuskottavalta ja menettää merkityksensä. Vaikka kannustus sellaiselta opettajalta, joka hyvin harvoin kannustaa tai kehuu, voi tuntua erityisen merkitykselliseltä, liian vähäinen kannustavuus voi saada oppilaan aliarvioimaan omia kykyjään. Opettajan tulisikin löytää tasapaino opetuksen vaativuuden ja lempeän kannustavuuden välillä. Verbaalisella kannustuksella on mahdollista vaikuttaa oppilaan suoritusitsetuntoon, Bandura (1986) toteaa.

Kannustuksella tulee kuitenkin olla perusteet ja sen tulee kohdistua kohti realistista tavoitetta. Jos oppilasta on kannustettu kohti epärealistista tavoitetta ja hän epäonnistuu, voi oppilaan itsetunto heikentyä ja kannustajan uskottavuus kyseenalaistua. (Rantala 2006, 42.)

Jokainen meistä tekee elämänsä aikana virheitä. Virheisiin ei kuitenkaan tarvitse juuttua eikä niitä tarvitse jäädä liikaa miettimään. Niistä voi aina oppia jotakin, jos vain haluaa. Erehtyminen auttaa meitä oppimaan asioita. Sellainen oppimisympäristö, joka ei salli virheitä tai paheksuu niitä, voi olla hyvin ahdistava ja tukahduttava. Pahimmassa tapauksessa oppilas voi pelätä virheiden tekemistä niin paljon, ettei uskalla edes yrittää kohdata jotakin haastetta, vaikka hänen taitonsa haasteen kohtaamiseen riittäisivätkin. Erehtyminen on inhimillistä, eikä virheitä korostava opetus palvele oppilasta. Virheiden korostamisen sijaan opettajan tulisi tuoda esiin se, mitä oppilas osaa. Näin opettaja luo myönteisen ja turvallisen oppimisympäristön, jossa virheiden tekemisestä ei rankaista, vaan virheet nähdään kehittymisen paikkana.

5 POHDINTA

Oppiminen on monimutkainen prosessi, johon vaikuttavat monet asiat. Oppimisprosessin aikana koettu ilo ja innostuneisuus edesauttavat oppimista. Oppilaan tunteilla on suuri merkitys motivaatioon sekä koettuun oppimisen iloon. Jotta oppilas pystyisi kokemaan oppimisen iloa oppimisprosessissa, on haasteen oltava oppilaalle merkityksellinen ja sen on vastattava hänen taitotasoaan. Niin ikään oppilaan on uskottava pystyvänsä kohtaamaan haaste.

Oppilaan hyvä itsetunto palvelee oppimista. Tunnetaidot auttavat itsetunnon kehittämisessä ja antavat välineitä negatiivisten tunteiden kohtaamiseen, jolloin nämä tunteet eivät jää oppimisen esteeksi. Opettaja pystyy omalta osaltaan tukemaan

oppilaan tunnetaitojen ja itsetunnon kehitystä, sekä voi omalla esimerkillään auttaa oppilasta tunnistamaan ja ilmaisemaan tunteita.

Opettaja ei voi suoraan tuottaa oppimisen iloa oppilaalle. Opettaja voi ainoastaan luoda sellaisen ympäristön, joka tukee oppimisen iloa. Oppimisen ilo viihtyy vapauudessa ja kiireettömyydessä. Oppilaalle tulisikin antaa vapautta päättää edes pienistä asioista. Tällöin oppilas myös aktivoituu. Kiire syntyy helposti, jos opetuksen lähtökohta on tuloksellisuus ja tehokkuus. Jos on tarve vain suorittaa mahdollisimman tehokkaasti, ei ehditä nauttia opitusta. Loppuun saatetut tavoitteet ovat myös tärkeitä oppimisen ilon kokemisen kannalta, joten sopivien välitavoitteiden asettaminen luo onnistumisenkokemuksia ja näin ollen iloa. Oppimisen iloa tukee sellainen opetus, jonka lähtökohtana on oppilas eikä opettaja. Kun oppilas huomaa taitojaan arvostettavan ja hän saa toimia aktiivisesti, niin hän helpommin innostuu ja hänen mielenkiintonsa pysyy yllä. Ryhmässä toimiminen ja oppiminen voivat edesauttaa oppimisen iloa. Ilo tarttuu ja yhdessä koettu ilo on moninkertainen yksin koettuun iloon nähden.

Oppimisen ilo voi ilmetä myös ilon puutteena. Esimerkiksi oppilas voi vältellä käsillä olevaa tehtävää. Opettajan olisi siis hyvä oppia näkemään myös ilon puute. Tällöin hän voi pohtia syitä siihen ja yrittää löytää ratkaisuja, joilla palauttaa ilo oppimiseen. Oppimisen ilon puute voi johtua myös sellaisista asioista, joihin opettaja ei juurikaan voi vaikuttaa. Tällaisia asioita ovat esimerkiksi oppilaan yksityiselämässä tapahtuvat asiat.

Oppimisen kannalta otollinen ympäristö on positiivinen ja turvallinen. Oppilaalla tulisi kuitenkin olla tiedossa selkeät rajat, joiden sisällä hän voi vapaasti toteuttaa itseään. Opettaja voi omalla toiminnalla koettaa luoda tällaista myönteistä ilmapiiriä. Se, miten ja milloin palautetta antaa, on merkityksellistä. Keskittyminen siihen, mitä oppilas osaa, vahvistaa oppilaan itsetuntoa ja luo positiivista ilmapiiriä, kun taas pelkkiin virheisiin keskittyminen voi romuttaa oppilaan itsetuntoa. Kannustuksella voi vahvistaa oppilaan itsetuntoa.

Opettajana sekä oppijana opinnäytetyön kirjoittamisprosessilla on ollut minulle suuri merkitys, sillä opinnäytetyön kautta olen joutunut pohtimaan omaa suhtautumistani oppimiseen sekä opettamiseen. Olen ymmärtänyt, että opettajan on tärkeää pitää huolta omasta jaksamisestaan, sillä opettajan väsymys ja innottomuus vaikuttavat oppilaaseen kielteisesti. Opettajan omilla tunteilla on vaikutusta oppilaaseen ja hänen innostuneisuuteensa. Oppilaan kannalta on suuri merkitys miten opettaja suhtautuu opeteltavaan asiaan. Ilon kokeminen oppimisessa on tärkeää niin oppilaalle kuin opettajallekin. Ilo antaa merkityksen sille mitä teemme ja koemme, eikä sen tulisi rajoittua vain oppimiseen, vaan laajeta kaikille elämämme osa-alueille.

6 LÄHTEET

Byman, R. 2002. Voiko motivaatiota opettaa? Teoksessa Kansanen, P. & Uusikylä, K. (toim.) Luovuutta, motivaatiota, tunteita. Jyväskylä: PS-kustannus.

Csikszentmihalyi, M. 2005. Flow, elämän virta. Tallinna: Rasalas Kustannus.

Hakkarainen, K., Lonka, K. & Lipponen, L. 2004. Tutkiva oppiminen. Järki, tunteet ja kulttuuri oppimisen sytyttäjinä. Porvoo: WSOY.

Hellsten, T. 2000. Saat sen mistä luovut. Jyväskylä: Kirjapaja.

Ihme, I. 2009. Arviointi työvälineenä. Lasten ja nuorten kasvun tukeminen. Juva: PS-kustannus.

Isokorpi, T. 2004. Tunneoppia parempaan vuorovaikutukseen. Juva: PS-kustannus

Jantunen, T. 2007. Satu kasvattaa. Topeliuksen sadut ja kasvatustajattelu. Juva: PS-kustannus.

Määttä, K. 2005. Pedagoginen rakkaus ja hyvä opettajuus. Teoksessa Luukkainen, O. & Valli, R. (toim.) Kaksitoista teesiä opettajalle. Keuruu: PS-kustannus.

Peltonen, A. & Kullberg-Piilola, T. 2005. Tunnemuksuu. Tunnetaitoja perheille ja kasvattajille. Saarijärvi: LK-kirjat.

Persoonallisuus ja temperamentti. Opettaja-tv. Viitattu 10.3.2010.
<http://opettajatv.yle.fi/>, oppimateriaalit, psykologia-lukio, Persoonallisuus, mielenterveys (PS5), persoonallisuus ja temperamentti.

Puolimatka, T. 2004. Kasvatus, arvot ja tunteet. Vantaa: Tammi.

Rantala, T. 2006. Oppimisen iloa etsimässä. Juva: PS-kustannus.

Rantala, T. 2007. Oppimisen ilo ei kuuntele pitkiä puheita. Soolibooli 1/07, 16-19.

Talib, M-T. 2002. Voiko tunteita opettaa? Teoksessa Kansanen, P. & Uusikylä, K. (toim.) Luovuutta, motivaatiota, tunteita. Jyväskylä: PS-kustannus.

Uusikylä, K. 2002. Voiko luovuutta opettaa? Teoksessa Kansanen, P. & Uusikylä, K. (toim.) Luovuutta, motivaatiota, tunteita. Jyväskylä: PS-kustannus